

Luk Deveniř

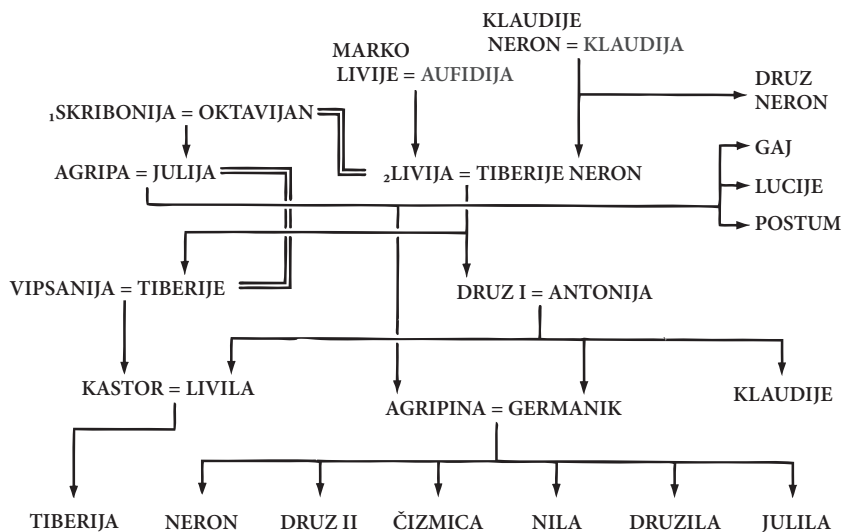
GOSPODARICA
RIMA

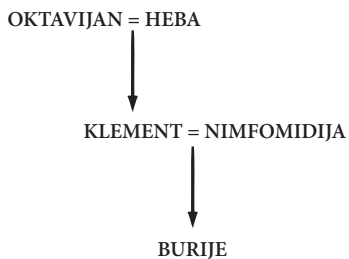
Preveo Vladan Stojanović

alnari
PUBLISHING

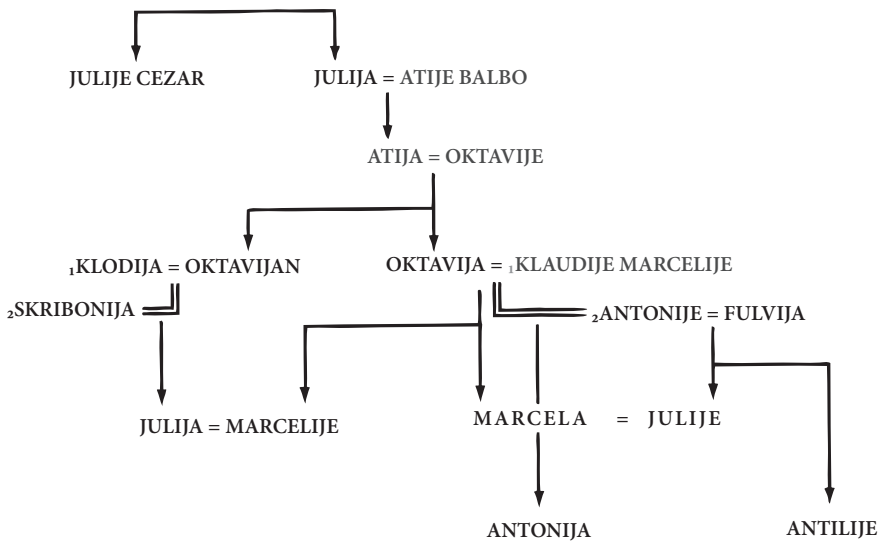
Beograd, 2009.

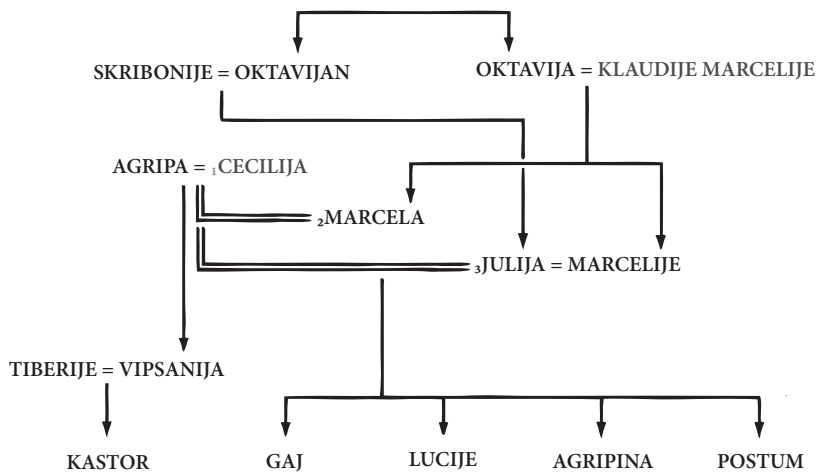
JULIJEVCI I KLAUDIJEVCI

NEZAKONITI JULIJEVCI

JULIJEVCI I ANTONIJEVCI

JULIJEVCI I AGRIPINCI

PROLOG

Dan loših znamenja

*Jul 65. godine nove ere
Godinu dana nakon velikog rimskog požara**

I mperatorka je snažno cimala i trzala lanac. Uplašili smo se da će izlomiti zglobove i osloboditi ruke pre nego što sve bude gotovo. Njene su majuše kosti odolevale. Samo joj je koža popustila na nekoliko mesta. Zategnula je lanac do kraja. Uzaludno se teturala oko direkta pobodenog u tle.

Akte i ja posmatrali smo je iz senke pogrebničkih vrata. Nismo saučestvovali s njom u patnjama. Mislili smo o drugim stvarima.

„Misliš li isto što i ja?“, pitala me je Akte.

„Nego šta.“

Ponela sam pisaljku i voštanu tablicu“, reče Akte. „izdiktiraj mi nešto dok čekamo. Hoćeš li, Ifikle?“

Osmehnuo sam se, dirnut devojčinim poštovanjem prema još nenapisanom delu. Jutros sam joj otkrio nameru koja je godinama sazrevala u meni. Nedavna krvoprolića, vrhunac brojnih stradanja, ubedila su me da je kucnuo pravi čas ne samo za poveravanje planova pouzdanoj prijateljici, već i za otpočinjanje velikog i dugo odlaganog poduhvata.

„Vrlo dobro, Akte“, rekao sam, ispunjen ponosom, „izgleda da sam smislilo početne redove u senki pogrebničke kapije.“

* *Magnum Incedium Romae* – Veliki rimski požar izbio je u noći osamnaestog jula šezdeset četvrtle godine nove ere; opisali su ga Tacit i Svetonije; besneo je šest dana i sedam noći; uništio je četiri i teško oštetiio sedam od četrnaest rimskih četvrti.

„U tom sluĉaju, predlaŹem da poĉnemo“, reĉe Akte, oduřevljena i nestrpljiva da ih ĉuje.

Diktirao sam, ne skidajuĉi pogled sa okovane imperatorke. Uzaludno je potezala bukagije, dok je ljupka Akte zapisivala moje reĉi.

Ja sam samo vař rob, poĉeo sam. To je sve Ńto sam ikad bio. Ne znam za drugi Źivot. Ne stidim ga se. Podastirem se pred vama, pokoran i sreĉan. Smerno obaram pogled u iřĉekivanju vaře zapovesti. Stojim u tiřini, nadajuĉi se, pored zida, iza vaře ramena, ukraj vaře postelje. Spreman sam da vas zařtitim suncobranom ili oĉistim strigilom. Moja zadnjica voljna je da posluŹi vařem zadovoljstvu, a leđa se pokorno podmeĉu pod vař biĉ.*

Iskoristite me. Imate pravo na to. Znam da vam nije stalo do mog Źivota i ne bih voleo da je drugaĉije. Moje su misli beznaĉajne. Ne pridajete nikakvu vaŹnost mojim oseĉanjima i doŹivljajima. Ja nisam ĉovek. Zloĉin je misliti o meni na taj naĉin. Nikad neĉu glasati, oŹeniti se, sluŹiti u legijama niti voleti svoju decu. Ja sam predmet koji se kupuje i prodaje, sa stopalima obojenim belom kredom i tablom oko vrata sa spiskom prednosti i mana. Ja sam obiĉan komad nameřtaja. Ja sam samo uvek spremna alatka. Ja sam Ifikle. Dodao sam, posle kraĉe pauze: Ali i ja sam Źiv.

Akte je zapisala poslednje reĉi. Blago se zadihala od napora. Upinjala se da prati moje misli. Ćekao sam njeno miřljenje. PaŹljivo je ĉitala zapis.

„řta misliř?“ pitao sam je.

Odmerila me je s nepatvorenim strahopořtovanjem. „Sjajno. Ovo je neodoljiv i snaŹan poĉetak, Ifikle.“

Bio sam zadovoljan. Uoĉio sam pokrete na sediřtima na drugoj strani arene. Nař gospodar je stigao. Dořlo je vreme da preuzmemo zadate uloge. Stavio sam masku na lice. Akte je navukla řlem.

„Poneĉu tablicu“, rekla je. „Tako ĉeř moĉi da mi diktirař tokom dosadnih momenata.“

Imperatorka vide Akte i mene kako izlazimo iz senki. „Kljuĉ!“, povikala je. „Dajte mi kljuĉ! Osloboĉiĉu se okova i pronaĉi naĉin da mu priĉdem...“

Akte i ja zaklonili smo oĉi od zaslepljujuĉeg sunca. Źmirkajuĉi, posmatrali smo prazne redove kamenih sediřta. Izgubili smo ga iz vida.

„Nisam uĉinila niřta zbog ĉega bih zasluŹila ovakvu sudbinu. Nevina sam“, zapomagala je imperatorka. „Robovi, vi me poznajete. Volite me...“

* *Strigil* – drevni rimski, zakrivljeni instrument za skidanje neĉistoĉe trljanjem posle kupanja.

Trebalo nam je nešto vremena da pronademo gospodara, obnevideli od bleštavila. Podnevno letnje sunce tuklo je po njemu. Nije sedeo na imperijalnoj galeriji. Šetao se između praznih sedišta. Bio je jedini posmatrač privatnog *damnatio ad bestias**. Nije bilo mornara iz Mizenuma** da odmotaju platneni krov, niti su robovi prskali mirisnu vodicu, kao što to čine za vreme igara. Golema arena beše prazna. Julsko sunce je nemilosrdno tuklo po njoj.

„Izdiktiraj mi još koji red“, šapnula mi je Akte.

Pogledao sam u pravcu gospodara. Delovao je odsutno, kao da ne gleda u imperatorku, već u treperavo letnje nebo. Tragao je za pticama, naravno, za nebeskim znamenjem.

„U redu“, rekoh i pročitih grlo. Nastavio sam tamo gde sam stao, ali mnogo tišim glasom.

Pripao mi je zadatak da zabeležim ovu pripovest, pošto nema nikog drugog kadrog da to učini, diktirao sam. Tolika odgovornost me plaši, ali je neću zloupotrebiti. Iskreno ću svedočiti o svemu što sam video. Upoznaću vas i sa tajnovitim događajima kojima nisam prisustvovao. Za njih sam saznao zahvaljujući drugim ljudima, godinama i decenijama kasnije. Svedočiću i o nevidljivom – o najskrivenijim strahovima, željama i omrazama mojih gospodara – verujte mi kad vam kažem da o njima znam više nego što su oni ikada znali, zahvaljujući sudbinskoj predodređenosti ili kletvi. Podeliću svoja saznanja s vama.

Spreman sam za takav zadatak, iako nisam učen čovek. Želim da vas zabavim i, ako uzmognem, prosvetlim. Ništa drugo sad ne mogu učiniti. Vi ste moj gospodar i za mene nema drugog puta do onog koji vodi vašem zadovoljstvu.

„Divno sročeno“, reče Akte, zapisujući poslednje reči. Prevrnula je voštanu tablicu, spremna da započne novi red.

Imperatorka je histerično vrištala. Konačno je uspela da privuče gospodarevu pažnju. Skrenuo je pogled s neba bez ptica na arenu. Ništa u njegovom držanju nije nagoveštavalo da razmišlja o tome da obustavi izvršenje kazne. Akte i ja radili smo svoj posao. Devojka je odložila tablicu. Zanosnoj Akte pripala je uloga Merkura. Izgledala je neopisivo umiljato pod šle mom, u kratkoj muškoj tunici sa krilatim sandalama na nogama. Pogledao sam gospodara. Uživao je u njenoj lepoti.

Akte podiže bronzani kaducej, Merkurov znak, palicu stisnutu između dve zmije. Prinela je vrh palice usijanim žeravicama u mangalama.

* *Damnatio ad bestias* – pogubljenje zločinaca uz pomoć divljih zveri.

** *Misenum* – drevna luka na zapadnoj obali Napuljskog zaliva.

Dodeljena mi je primerena uloga Radamanta, sudije donjeg sveta. Obuo sam duge crne čizme i navukao zastrařujuću masku. Nosio sam i etrurski čekić, obeležje mog zvanja. Nisam morao da ga grejem u mangalama za predstojećí zadatak. Spremili smo se i zauzeli mesta iza zaštitnog kaveza na rubu arene. Strpljivo smo čekali.

„Ide puževim korakom“, reče Akte. „Izdiktiraj mi još nešto.“

Nisam morao da molim muzu – kipteo sam od inspiracije. *Pripovest počinjem događajem od pre stotinu godina*, progovorio sam. *Da li je to moguće? Da li sam zbilja pregurao čitav vek i koju godinu pride? Izgleda da jesam. Govore mi da nijedan rob nema tako izborano i vremešno lice, niti tako tanku i prozračnu kožu. Kad god pogledam ruke, vidim mrežu ljubičastih vena ispod opuštene kože koja ih jedva drži na okupu. Kad prinesem ruke suncu, svetlost se probija kroz njih, kao da su staklene. Nazirem kosti. Možda sam zbilja toliko star? Ipak, valja reći da nisam bolestan, niti sam ikad od nečega ležao ili bolovao. Jedem kao što sam oduvek jeo, s apetitom deteta. Obavljam sve dužnosti. Spavam dubokim i mirnim snom. Gospodar me se ponekad seti i pošalje nešto žensko. Poslužim se poklonom, onoliko koliko mogu. Telo me sluša kao što me je oduvek slušalo: niti je bilo kadro za velika dela, niti me je brukalo. Trajalo je.*

„I te kako je trajalo, Ifikle“, reče Akte sa osetnim poštovanjem. Šlem joj je kliznuo preko čela dok je zapisivala poslednje reči. Namestio sam ga.

Molećivi imperatorkini krici iz središta arene postadoše nerazgovetni. Reči su sustizale jedna drugu, prerastajući u nerazumljivu buku. Iz nemušte bujice izdvojila se jedna fraza „volim te“. Prvi put sam jasno čuo vapaje osuđenog kriminalca. Obično su iščezavali u kricima gomile i kitnjastim akordima vodenih orgulja. Danas nije bilo bučne rulje, niti je iko svirao na vodenim orguljama. Imperatorkino zapomaganje ispuni golemi, prazni prostor. Čuo sam svaki, stoput pojačani jecaj, kletvu i molećivi krik. Sve se odvijalo po zamisli našeg gospodara. Priznajem da sam uživao u tome.

Imperatorka konačno umuknu.

Zavladala je tišina. Muž i žena su posmatrali jedno drugo iz velike daljine.

„Izdiktiraj mi još koju reč“, šapnula je Akte.

Pogledao sam ka udaljenom gospodaru. Odvažio sam se na rizik.

Izgleda da ljudi imaju pravo kad kažu da sam izuzetno star, šaptao sam, dok je Akte vredno zapisivala, *srce mi govori da sam i više od toga. Nisam rođen ovakav – život me je takvim načinio. Verujem da se moć trajanja pojavila pošto sam iskusio najveću patnju. Davno podneta žrtva preobrazila me*

Gospodarica Rima

je u ovo što jesam – ali ću o tome govoriti kasnije. Zadovoljite se sledećim: ja sam Ifikle. Ja sam samo vaš rob. Načinio sam dramatičnu pauzu, pre nego što sam izrekao poslednju, trijumfalnu misao, praćenu širokim osmehom: *Ali sam takođe i bog.*

Akte pretrnu. Zadrhtao sam od najdubljeg zadovoljstva.

„To je dovoljno“, rekao sam, napetim glasom. „Mislim da je gospodar spreman...“

Za gredu prikovana imperatorka otvarala je i zatvarala usta, kao da moli. Gospodarev izraz lica joj je oduzeo moć govora. Bio je prazan i nejasan. Nije se moglo reći da li uživa u njenom strahu. Njegova žudnja za njom bila je očigledna. Opstala je, uprkos svemu što je učinila. Gospodareve purpurne halje su se nadimale oko međunožja.

Imperatorki to nije promaklo. Ponadala se da još sve nije gotovo. Uhvatila se za poslednju, ma kako slabašnu nadu. Grčevito je stisnula *stolu*, obema rukama. Pocepala je tkaninu da bi otkrila predivne grudi. Da li će je poštediti? Da li će joj opet oprostiti?

Gospodar se napajao njenom nagotom, kao da je prvi put vidi. Od početka su bili i ostali neverni, lažljivi i skloni prevari.

„Ljubavi...“, cvilela je.

„Venero moja...“, odgovorio je čežnjivim glasom.

Vučice jurnuše preko arene da je prožderu.

JA SAM SAMO
VAŠ ROB

*Februarske ide**

44. godina pre Hrista

*Sto devet godina ranije: poslednje nedelje Gaja Julija Cezara, sa titulom Dictator in Perpetuum** po volji Senata i naroda rimskog*

Mladi gospodar se posle svakog koraka u mračnoj pećini osećao sve nelagodnije. Osvrnuo se na mene. Nasmejao sam se s lažnom samouverenošću. Pokušavao sam da ga ubedim da mu se ništa loše neće dogoditi. Nisam uspeo da prevarim Tiberija Nerona. Okrenuo se i nastavio dalje, ostavljajući svež trag za sobom. Brinuo sam se za njega. Bio sam njegov rob otkad znam za sebe. Voleo sam ga. Ova pećina bila je zlo mesto.

Hodali smo po grbavom, kamenitom tlu. Kamenčići su se kotrljali pod đonovima Tiberijevih zimskih čizama. Klizao se i spoticao kao sakato dete. Stideo se trapavosti. Otac i stariji brat su žurili napred. Nisu pokušavali da ga sačekaju. Tiberije je desnom rukom držao glinenu lampu, dok se levom oslanjao o zid pećine. Nisam imao lampu, niti čizme. Mršavi, goli, nažuljeni udovi su mi štrčali iz prekratke tunike, a stopala virila iz starih sandala. Ipak sam lakše odmicao od Tiberija. Dečak je pipao po debelom sloju buđi na zidovima pećine. Lampa u obliku krilatog stopala mu se nemo podsmevala. Prošaputao je molbu bogovima da mu podare krila na nogama, da ne bi morao da dodirne ništa u ovoj groznoj rupi, dok ne stigne tamo gde ga je otac vodio.

„Da li smo stigli?“, pitao je visokog plemića ispred nas. „Da li smo videli ono što si hteo da vidimo, oče?“

* *Ides* – određivane su po lunarnom kalendaru; dani punog meseca; označavale su polovinu meseca.

** *Dictator in Perpetuum* – Cezar je bio prvi Rimljanin koji je imenovan za diktatora bez ograničenja trajanja mandata.

Klaudije Neron odgovori jedanaestogodišnjem sinu, ne skidajući pogled sa zidova. „Nismo još. Obrati više pažnje na okolinu.“ Podigao je kraj toge, da ne bi upala u baricu u kojoj je stajao. Druz Neron, petnaestogodišnji stariji brat mog gospodara, učini isto što i njegov otac. Pitao sam se da li je Klaudije planirao ovu ekspediciju. Odenuo je sudijsku togu da bi pomislili da nije. Pokušao je da nas ubedi da je spontano odlučio da poseti pećinu, ali nije delovao ubedljivo. Otac nije hteo da otkrije svrhu posete. Druz je možda znao zašto smo ovde, ali je ćutao kao zaliven.

„Pogledaj taj pećinski nakit“, reče Druz.

Tiberije Neron poslušno zaćkilji u pomraćinu, osvetljenu kolebljivim plamićkom glinene lampe. Izdužene, slojevite stenovite formacije spuštale su se s pećinskog svoda. Završavale su se tankim, oblim vrhovima. Ispod njih su se dizali slični stubovi, kao odraz u kamenu. Mladi gospodar je zamišljao ljude nataknete na njih. Pitao me da li je ikog snašla takva sudbina. Bilo mi je drago da je progovorio. Rekao sam mu da je sam boravak u ovoj pećini dovoljno oštra kazna. To je bio dobar odgovor. Rekao mi je da sam raspekmeženo derle, zato što kukam na pećinu. Nisam se ljutio, uspeo sam da ga oraspoložim.

Zalazili smo sve dublje u kameniti, vlažni tunel. Bilo je vruće, kao u odaji za znojenje u javnom kupatilu. Mladi gospodar se žalio na zaparu. Lanena tunika se lepila za njega dok se upinjao da održi korak sa ocem i bratom. Rubovi široke odeće su mu se zaplitali oko nogu. Bilo je vrlo zagušljivo. Zastao je i skinuo togu.

„Zašto nismo povelili još nekog roba?“, ponovo je pitao oca.

„Zato što nam nisu potrebni.“

„Šta će nam Ifikle?“, pogledao me je s prezirom.

„On je tvoj rob pratilac.“

„A gde je Druzov rob pratilac?“

„Ja sam odrastao ćovek“, reće Druz, podsmešljivim tonom. „Ne trebaju mi detinjaste stvari.“

Nisam dizao pogled s pećinskog tla da ne postidim mladog gospodara. Bacio je dećju togu na mene. Brzo sam je složio. Ostavio sam je na suvoju steni. Pokupićemo je pri povratku.

Požurio sam da ih stignem i zaćuo duboko, otegnuto rećzanje ispod nogu. Zastao sam. „Šta je to?“

Nije bilo odgovora. Klaudije Neron je ćutke posmatrao zidove.

Zvuk beše dubok i grlen, kao zov dalekog diva. Tiha grmljavina je dopirala iz velike dubine. Užasni zvuk prestade. Vetar zazviđa tunelom.

„Pitaš za vetar?“ reče Klaudije Neron.

„Mislim na drugi zvuk, *domine*“, rekao sam. „Ovaj koji je upravo prestao.“ Izgleda da ništa nije čuo. „To su normalna pomeranja tla. Ne sekiraj se, Ifikle.“

Mladi gospodar se zbudjeno zagleda u mene. Hteo je da me ukori, ali se predomislio. Da li je moguće da ni on ništa nije čuo?

„Ne sekiram se“, šapnuo sam mu. „Buka je ličila na glas neke zveri – zmaja.“

Tiberije Neron nije znao šta da odgovori. Samo me je mrko pogledao.

Druz je uočio dobru priliku da oponaša očev autoritet. „Niko ne zna ko ili šta prebiva ispod nas“, oglasio se. „Šta god da živi tamo dole, sigurno je nekoliko kilometara ispod nas. Ne može nam nauditi.“

Tiberije Neron smrknuto pogleda brata. Šapnuo mi je kad se Druz zaputio za ocem: „Pretvara se da zna šta će se danas desiti, iako ne zna ništa.“

„Šta će se desiti, *domine*?“, pitao sam jednako tihim glasom.

Pogledao me kao da sam slabouman, iako ni sam nije znao odgovor.

Voda je kapala s krečnjačkih zidova. Krupne kapljice su me škropile po licu i rukama. Pokatkad bih liznuo tečnost s gornje usne. Bila je slana. Vazduh je bivao sve ustajaliji. Disali smo teško i duboko da bismo napunili pluća.

„Nešto zaudara“, žalio se Tiberije.

„Pomoli se Mefiti“, prosikta njegov otac.

U uskom prolazu više nije bilo odjeka. Glatki, neravni zidovi gušili su zvuk naših koraka.

„Šta tražimo ovde, oče? Šta ćemo videti u ovoj pećini?“

„Saznaćeš kad stignemo.“

„Zašto mi odmah ne kažeš?“

„Bolje bi ti bilo da paziš gde ideš.“

Bilo mi je jasno da otac krije pravi razlog posete od Tiberija Nerona. Nikada ranije nismo imali tajni. Leptirići zebnje poleteše po našim stomacima.

Klaudije se zaustavio pred novim suženjem hodnika. Trebio je stonoge iz kratko podšišane kose. Mladi gospodar oseti kako mu se doručak, hleb natopljen vinom, penje u grlo. S gađenjem je pogledao na pod. Hodali smo po izmetu. Na tlu je bilo mnogo sasušenog životinjskog izmeta, pomešanog s kostima.

„Vukovi“, reče Klaudije. „Ovo je nekad bila njihova zimska jazbina. Oдавno su otišli.“

„Ovo je odvratno mesto, oče.“

„Misliš da je meni prijatno?“

* *Mephitis* – rimska boginja, personifikacija podzemnih, močvarnih i vulkanskih gasova.

„Zařto se ne bismo lepo vratili?“

„Stani i osluřni.“

Nejasno mrmljanje je dopiralo iz pomrĉine ispred nas.

„Ovde ima joř ljudi?“, pitao je zapanjeni mladi gospodar.

„Peĉina je neĉiji dom“, rekao je Klaudije. „Mi smo gosti. Nadam se da ĉeš se ponařati u skladu s tom ĉinjenicom...“

Tiberije klimnu.

Pogledao sam Druza da bih video da li je ovo novost za njega. Imao je odsutan, neĉitljiv izraz. Odenuo je togu *virilis* – obeleđe muřkosti – pre godinu dana. Nije Źeleo da se osramoti i pokaŹe nedostojnim novosteĉenog statusa.

Uski prolaz je ponovo ořtro zavio. Osetili smo dařak podzemnog vetra na licima. Iz tunela se ĉulo blago siřtanje. Stigli smo do ořtrog zavoja. Vetar je dunuo snaŹnije i pogasio lampe. Zastali smo na tren, u mrklom mraku. Mladi gospodar spusti lampu na tle. Pipao je po tami, traŹeĉi oĉevu ruku. Napipao je moju.

„Da li si joř tu, oĉe?“

„Nemoj da se plařiř. Danařnji dan je veoma vaŹan za nařu porodicu.“

Klaudije je stajao iza nas, ali ohrabrujuĉi zagrljaj dobismo od brata Druza.

Tiberije Neron me je joř ĉvrřće stisnuo za ruku. „Da li se Druz danas Źeni?“, pitao je oca. Glas mu je drhtao, u tami.

„Otkud ti takva pomisao, Tiberije?“

Nije umeo da objasni. Rekao je prvo Źto mu je palo na pamet. „Pomislio sam to zato Źto si rekao da je danařnji dan toliko vaŹan.“ Mladi gospodar nije mogao videti oĉev izraz lica, bař kao ni ja. Druz je ĉutao.

„Oĉi su vam se veĉ navikle na mrak“, rekao je Klaudije Neron, neobiĉnim glasom.

Zidovi su odavali slab, sablasni sjaj. Pred njima je bio neki izvor svetlosti. Tunel je nastavio da se spuřta. Vlage je nestalo. Zidovi postadoře suvi i glatki. Uoĉili smo neobiĉna pismena na kamenim zidovima. Bila je to jedna reĉ na grĉkom, ali ponovljena bezbroj puta, velikim i malim slovima. Klaudije je odahnuo. Bilo mi je jasno da je tragao za tim znakom.

Tiberije Neron je pokuřao da ga proĉita. „řta je to ’Trazil’?“

„Ne řta, veĉ ko je to“, ispravio ga je Klaudije. Podigao je okovratnik toge. Prebacio ga je preko glave, kao kapuljaĉu. Tek tad je opazio da je njegov mlađi sin razodeven. „Gde ti je toga?“

„Skinuo sam je. Bilo je previře vruĉe.“

Klaudije je izgledao zabrinuto.

„Zařto si pokrio glavu oĉe? Da li je ovo hram?“